

Русча – татарча сүзлек

Русско – татарский словарь

Издание второе, переработанное и дополненное
«Таткнигоиздат», Казань, 2001 г.

М

мавзолей мавзолей

магазин кибет; *универсальный* ~ универсаль кибет

магистраль *ж.* магистраль; *железнодорожная* ~ тимер юл магистрале; *водная* ~ су юлы магистрале; **~ный:** *~ная линия (ж.-д.)* магистраль линия

магнит магнит; **~ный** магнит ...ы, е, магнитлы

магнитофон магнитофон; **~ный** магнитофон ...ы, е; *~ная лента* магнитофон тасмасы; *~ная запись* магнитофон язмасы

мазь *ж.* май

май май, май ае

майка майка

майонез майонез

майор майор

майский май (ае) ...ы, е; ~ *жук* май коңгызы

мак мәк

макет макет

маклер маклер, арадашчы, арадашлык итүче

максималь//ый максималь, максимум, иң зур, иң югары; *~ая скорость* иң югары тизлек

максимум 1. *м.* максимум, иң зур; 2. *нареч.* максимум, иң күбе(се), иң зуры(сы), күп дигәндә

макулатура макулатура

малахит малахит

малейш//ий чак кына, аз гына, бик аз, иң кечкенә, иң аз; *ни ~его сомнения* бер шиксез

маленьк//ий кечкенә, бәләкәй, нәни; *~ие дети* кечкенә балалар

малин//а кура жиләге; **~овый** 1) кура жиләге ...ы, е; 2) (*о цвете*) куе алсу төс

мало *нареч.* аз; *слишком* ~ ифрат аз а ~ *ли что* булмагае, булса соң!

мало//габаритный кечкенә габаритлы; **~калиберный** кечкенә калибрлы; **~кровие** аз канлылык, кан азлык; **~населённый** халык аз утырган, халкы аз булган; **~помалу** аз-азлап, әкрелләп, әкрел-әкрел; **~численный** аз санлы

мал//ый 1) кечкенә, бәләкәй; 2) *кратк. ф. (кому-л.)* кысан, бәләкәй, кечкенә; *туфли мне ~ы* туфли миңа кысан

мальчик ир бала, малай

мама әни, әнкәй

мандарин мандарин

манёвры *мн. воен.* манёврлар

манеж 1) (*конный, легкоатлетический*) манеж; 2) (*цирковой*) манеж

манекен манекен; **~щик** манекенчы; **~щица** манекенчы хатын (кыз)

манер//а 1) манера, рәвеш; *~а исполнения* башкару рәвеше; 2) *мн.* **~ы** гадәтләр; *плохие (хорошие)* ~ы начар (яхшы) гадәтләр

манжет//ы *мн. [ед. ~а]* манжет(лар)

маникюр маникюр; *делать* ~ маникюр ясарга; **~ша** маникюрша, маникюрчы хатын (кыз)

манить *несов.* үзенә тартырга, күнелне жилкендерергә, жәлеп итәргә

манифест манифест

манифестация манифестация

манси *м. и ж., тж. мн. нескл.* мансилар, манси халкы; **~ец** манси, манси кешесе; **~йка** манси хатыны (кызы); **~йский** манси(лар) ...ы, е

марафон марафон; **~ец** марафончы; **~ский** марафон ...ы, е; **~ский заплыв** марафон йөзү ярышы

мари *м. и ж.; тж. мн. нескл.* марилар, мари халкы; **~ец** мари, мари кешесе; **~йка** мари хатыны (кызы); **~йский** мари(лар) ...ы, е

маринованн//ый маринадланган; **~ые грибы** маринадланган гөмбө

марионет//ка марионетка, курчак; **театр ~ок** курчак театры

марка 1) (*почтовая*) марка; 2) (*фабричная, заводская, фирменная*) марка, келәймә, тамга; 3) (*автомобиля, мотоцикла*) марка; 4) (*денежная единица*) марка

марля марля

март март, март ае

марш I *м. муз.* марш

марш II *межд.* марш, кузгал; **шагом ~!** кузгалырга!

маршал маршал

маршировать *несов.* маршировкаларга, марш атларга

маршрут маршрут; **~ автобуса** автобус маршруты; **туристический ~** туристик маршрут;

~ный маршрутлы; **~ное такси** маршрутлы такси

маска маска, битлек; **~ для подводного плавания** су астында йөзү битлеге

маскарад маскарад; **~ный** маскарад ...ы, е; **~ный костюм** маскарад костюмы

масленица масленица, май чабу

маслина зәйтүн [агачы *һәм* жимеше]

масл//о май; **сливочное ~о** ак май, атланмай; **растительное ~о** үсемлек мае; **технические ~а** техник майлар; **машинное ~о** машина мае а **как по ~у** шома гына, майлаган кебек (шикелле); **~яный** майлы; **~яная краска** майлы буяу

масс//а 1) масса; **бумажная ~а** кәгазь массасы; 2) (*множество*) бик күп; **~а народу** бик күп халык; 3) *мн.* **~ы** массалар, гавам; **трудящиеся ~ы** хезмәт ияләре массалары

массаж массаж; **тәнне сылау**; **прибор для ~а** массаж жайланмасы; **делать ~** сыларга; **~ист** массаж ясаучы, сылаучы, массажчы; **~истка** массажчы хатын (кыз)

массив массив; **~ный** авыр, зур, күләмле

массов//ый массакуләм; **~ая организация** массакуләм оешма; **~ые виды спорта** спортның массакуләм төрләре

мастер 1) (*художник, артист и т.п.*) мастер, оста; 2) (*должность*) мастер; **~ цеха** цех мастера; **~ спорта** спорт мастера; **часовой ~** сәгать мастера; **дамский ~** хатын-кызлар мастера (*парикмахерскийда*) а **~ своего дела** үз эшенең остасы; **~ на все руки** бөтен эш кулыннан килә, һәр эшкә маһир кеше

мастерская мастерской, һөнәрханә; **~ по ремонту обуви** аяк киеме мастерское; **часовая ~** сәгать мастерское; **~ скульптора** скульптор мастерское

мастерство осталык, мастерлык; **высокое (профессиональное) ~** югары (профессиональ) осталык

масштаб 1) масштаб (*на карте*); 2) колач

мат I (*шахм.*) мат

мат II *спорт.* (*ковёр*) мат

математи//к математик, математика белгече; **~ка** математика; **~ческий** математика ...ы, е, математик

материал 1) материал; **~ы мн.** материаллар; **строительные ~ы** төзелеш материаллары; 2) (*ткань*) тукума, материя; 3) *перен.* (*источник, сведения*) материал, белешмәләр; **~ы съезда** съезд материаллары

материали//зм материализм; *диалектический* ~зм диалектик материализм; ~ст материалист; ~стический материализм ...ы, е, материалистик

материальн//ый материал, реаль, матди; ~ая культура материал культура

материк материк

материнс//кий ана ...ы, е; аналарга хас, аналарча; ~тво аналык, ана булу; *охрана* ~тва аналарны саклау

материя 1) *филос.* материя; 2) *разг. (ткань)* тукыма, материя

матовый тонык, ялтыравыксыз, үтә күренми торган

матра//с, ~ц матрас, матрац

матрос матрос

матч матч, ярыш

мать *ж.* [мн. **матери**] ана (аналар)

мах//ать *несов.* болгарга, селтәргә, селкергә; ~нуть *сов. (однокр.)* болгап (селкеп) куярга а ~нуть *рукой на что-л.* нәрсәгә булса да кул селтәргә, игътибарсыз калдырырга

махров//ый чачаклы, катмарлы; ~ое *полотенце* чачаклы сөлге

мачеха үги ана

мачта мачта

машин//а 1) машина; 2) (*автомобиль*) машина; *ехать на ~е* машина өстендә барырга; *ехать в ~е* машинада барырга

машинально *нареч.* уйламыйча, искәرمәстән, аңсыздан, ихтыярсyz

машинист машинист

машинистка машинистка

машинк//а 1) *разг.* машинка; *пишущая ~а* язу машинкасы; *печатать на ~е* машинкада басарга; 2) *разг.* машина; *швейная ~а* тегү машинасы; *прострочить на ~е* машинада каеп чыгарга

машинн//ый машина ...ы, е, машина белән; ~ое *производство* машина белән житештерү; ~ое *отделение (напр. на корабле)* машина бүлеге

машинописный машинкада басылган; ~ текст машинкада басылган текст

машиностро//ение машиналар төзү, машиналар эшләп чыгару; ~ительный машиналар төзү ...ы, е

маяк маяк; *плавучий* ~ йөзмә маяк

маятник 1) тел; 2) маятник

мгновение бик кыска вакыт, аз вакыт, мизгел а в ~ока күз ачып йомганчы, керфек какканчы

мебель *ж.* мебель; жиһаз, өй жиһазы; ~ный мебель ...ы, е

мегафон мегафон

мёд бал

медаль *ж.* медаль; *памятная* ~ истәлек медале; *золотая (серебряная, бронзовая)* ~ алтын (көмеш, бронза) медаль

медве//дица ана аю а *Большая Медведица астр.* Жидегән йолдыз, Зур жидегән; *Малая Медведица* Кечкенә жидегән йолдыз; ~дь *м.* аю; *белый* ~дь ак аю; ~жий аю ...ы, е; ~жся *шкура* аю тиресе; ~жонок аю баласы

медикаменты *мн.* медикаментлар, дарулар

медицин//а медицина; ~ский медицина ...ы, е; ~ское *обслуживание* медицина хезмәте күрсәтү; ~ское *свидетельство* медицина таныклыгы; ~ская *сестра см.* **медсестра**

медленн//ый акрын, салмак; озакка сузылган; *говорите ~ее* ашыкмыйча сөйләгез

медлить *несов.* озакларга, озакка сузарга, әкрен кыймылдарга, мыштырдарга

медный бакыр ..., бакырдан ясалган; бакыр ...ы, е

мед//осмотр медицина тикшерүе; ~пункт медпункт; ~сестра медсестра, шәфкать туташы

медь *ж.* бакыр

между *предлог + Т.* 1) (*о месте и времени*) арасына, арасында, арасындагы, арасыннан; ~ *домами* йортлар арасында; ~ *небом и землёй* күк белән жир арасында; ~ *двумя и тремя часами* сәгать ике белән өч арасында; 2) (*о взаимоотношениях*) үзара; *договориться ~ собой* үзара килешергә; 3) (*при сравнении*) арасында; ~ *ними большая разница* алар арасында зур аерма а ~ *нами говоря* үзара гына әйткәндә; ~ *прочим* 1) болай гына; 2) сүз унаенда, сүз арасында, сүз жае килгәндә; ~ *тем* 1) шул чакта, шул вакытта, шул арада; 2) чынында, асылда исә, хәлбуки

между//городный шәһәрара; ~*городный телефон* шәһәрара телефон; ~**народный** халыкара; ~*народное сотрудничество* халыкара хезмәттәшлек

межконтинентальн//ый континентара; ~*ая ракета* континентара ракета

межпланетн//ый планетаара, планеталар арасындагы; ~*ое пространство* планеталар арасындагы бушлык

мексикан//ец мексикалы, Мексика кешесе; ~**ка** мексикалы хатын (кыз); ~**ский** мексикалы(лар) ...ы, е; Мексика ...ы, е

мел акбур

мелиорация мелиорация

мелк//ий 1) (*некрупный*) вак, кечкенә; (*измельчённый*) вак; ~*ая рыба* вак балык; ~*ий песок* вак ком; 2) (*по положению*) вак; ~*ая буржуазия* вак буржуазия; ~*ий предприниматель* вак предприятие хужасы; 3) (*неглубокий*) сай; ~*ая река* сай елга

мелкокалиберн//ый: ~*ая винтовка* кечкенә калибрлы винтовка

мелодия көй, аһәң, мелодия

мел//ок акбур, акбур кисәге; *цветные ~ки* төсле акбурлар

мелоч//ь жс. 1) (*мелкие предметы*) вак-төяк; 2) (*мелкие деньги*) вак акча; *у меня нет ~и* минем вак акчам юк; 3) (*пустяк*) әһәмиятсез нәрсә, бер нигә дә тормаган нәрсә

мель жс. сайлык, сай урын; *сесть на ~* 1) сайга утырырга; 2) *перен.* көймә комга терәлергә, көймә комга утырырга

мельк//ать *несов.* 1) күренеп-күренеп китәргә, ялтырап-ялтырап китәргә; ялт-йолт итеп күренергә; күзгә чагылырга; 2) жем-жем итәргә, жемелдәп күренергә; ~**нуть сов.** (*однокр.*) күренеп (күзгә чалынып, жемелдәп) китәргә

мельком нареч. 1) тиз генә; кыска вакытка гына; 2) читтән генә

мельница тегермән; *ветряная ~* жил тегермәне; *водяная ~* су тегермәне

мельхиор мельхиор

мемориал мемориал; ~**ьный** мемориаль; ~*ьная доска* мемориаль такта

мемуары *мн.* мемуарлар

менеджер менеджер, яллы идарәче

менее нареч. азрак, кимрәк, *не ~ двух часов* ике сәгатьтән дә ким булмаган

меньш//е сравн. ст. (*от малый и маленький*) кечерәк, кечкенәрәк; (*от мало*) азрак; *этот зал ~е* бу зал кечерәк; *здесь народу ~е* монда халык азрак; ~**ий** 1) *сравн. ст.* (*от малый и маленький*) кечкенә, бәләкәй; 2) *превосх. ст.* кече, кечерәк а *по ~ей мере, самое ~ее* кимендә, иң кимендә, аз дигәндә, ким дигәндә

меньшинств//о азчылык; *остаться в ~е* азчылыкта калырга а *национальные меньшинства* милли азчылык

меню ср. нескл. меню; *дайте мне ~* миңа меню бирегез

меня Р., В. *от я* мине; *у ~* миндә; *с ~* миннән; *от ~* миннән, минем исемнән; *до ~* миңа кадәр; *за ~* минем өчен (урынга); *для ~* минем өчен

меня//ть несов. 1) (*сменять*) алыштырырга, алмаштырырга; ~*ть работу* эшне алмаштырырга; 2) (*обменивать*) алыштырырга, алмаштырырга; ~*ть деньги* акча алыштырырга; 3) (*изменять*) үзгәртәргә; *это ~ет дело* болай булганда эш башкача; ~**ться несов.** 1) (*с кем-л.; чем-л. обмениваться*) алышырга, алмашырга, алыштырырга; ~*ться*

местами урыннарны алыштырырга; 2) (*изменяться*) алмаштырырга, үзгөртөргө; *погода* (*ветер*) ~*ется* хава торышы (жил юнөлөшө) үзгөрө

мер//а 1) (*единица измерения*) үлчөү берәмлеге; ~*а* *длины* озынлык үлчөү берәмлеге; 2) (*степень*) күлөм, дөрөжө; *в какой-то* ~*е* ниндидер бер дөрөжөдө; 3) эмөл, чара; *принять* ~*ы* чара күрөргө *а по* ~*е* *возможности* мөмкин булганча, мөмкинлеккө карап, мөмкинлеклөрдөн чыгып; *в* ~*у* кирөк кадэр, кирөгенчө генө, житөрлек кенө

мерзлота тунлык, тунган катлау; *вечная* ~ мөңгелек тунлык

мёрзнуть 1) бик нык туңарга, өшөргө; 2) туңарга, катарга

меридиан меридиан

мерить *несов.* 1) *см.* **измерить**; 2) *см.* **примерить**; ~**ся** *несов.* сынашырга; ~*ся* *силами* көч сынашырга

мерк//а үлчөү, үлчөм; *снимать* ~*и* (*с кого-л.*) үлчөмөн алырга; *по* ~*е* үлчөмө белән

меркантилизм меркантилизм, артык хисапчыллык

меркантилист меркантилист, артык хисапчыл кеше

мероприятие чара

мёртв//ый үлө, жансыз; *а* ~*ая* *тишина* үлөм тынлыгы, кабер тынлыгы; ~*ая* *петля* (*авиа.*) үлөм элмөгө

мерцать *несов.* жемелдөргө, жем-жем итөргө, жемелдөп торырга

местами *нареч.* урыны-урыны белән, кайбер урыннарда

местность *ж.* 1) (*край, район*) як, жир; *сельская* ~ авыл жире; 2) (*пространство*) урын, жир; *открытая* ~ ачык урын; *пересечённая* ~ таулы-чокырлы жир

местн//ый жирле, урындагы, урынчыл; ~*ый* *житель* жирле яшөүчө; ~*ое* *время* жирле вакыт

мест//о 1) урын; *положи на* ~*о* урынына куй; ~*о* *встречи* очрашу урыны; 2) (*в транспорте, в театре и т.п.*) урын; *верхнее* (*нижнее*) ~*о* (*в вагоне*) өске (аскы) урын; 3) (*в соревновании и т.п.*) урын; *выйти на первое* ~*о* беренче урынга чыгарга; *занять первое* ~*о* беренче урын алырга; 4) (*пространство*) урын; *нет* ~*а* урын юк; *здесь много* ~*а* монда урын күп; 5) (*местность — чаще мн.*) жир, як; *красивые* ~*а* матур жирлөр; *в этих* ~*ах* я ещө не бывал минем эле бу якларда булганым юк; 6) (*должность*) урын, эш урыны; *искать* ~*о* эш урыны эзлөргө; 7) (*в производстве*) урын; *интересное* ~*о* *в книге* китапның кызык урыны; *слабое* ~*о* *в докладе* докладның йомшак урыны; 8) (*багаж*) урын, төргөк, әйбер; *количество мест* (*багажа*) (багажның) урын саны *а* *большое* ~*о* авырткан жир; *это его слабое* ~*о* бу аның йомшак ягы; *как бы вы поступили на моем* ~*е?* минем урында сез нишлөр идегез?

местожительство тору (яшөү) урыны

местоимение алмашлык

место//нахождение урын, урнашкан урыны; ~**положение** (урнашкан) урын (жир); ~**пребывание** яшөү (тору) урыны; урнашкан урын; ~**рождение** *геол.* чыганак, чыга торган урын

месть *ж.* үч, үч алу

месяц 1) ай; ~ *тому назад* моннан бер ай элек; *в начале* (*в конце*) ~*а* ай башында (ахырында); *раз в* ~ айга бер тапкыр; 2) (*луна*) ай; *молодой* ~ яңа ай

месячн//ик айлык; ~*ик* *дружбы* дуслык айлыгы; ~**ый** айлык, бер айлык, бер ай; ~*ый* *заработок* айлык хезмөт хагы; *в* ~*ый* *срок* бер ай эчендө

металл металл; ~**ический** металл ..., металлдан ясалган; металл ...*ы, е, ~олом* тимер-томыр

металлообработывающ//ий металл эшкөртү ...*ы, е; ~ая* *промышленность* металл эшкөртү промышленности

металлург металлург, металлургия белгече; ~**ический** металлургия ...*ы, е; ~ия* металлургия

мета//ние *спорт.* ыргыту; ~*ние* *копья* (*молота, диска*) сөңгө (чүкеч, тэлинкө) ыргыту; ~**тель** ыргытучы; ~**ть** *несов.* ыргытырга, чөяргө

метель *ж.* буран, кар бураны

метеор метеор, атылган йолдыз
метеоролог//ический: ~ические условия метеорология шартлары; ~ия метеорология
метео//сводка метеобелешмә (метеорологик мәгълүматлар); ~станция метеостанция
метка билге, тамга
меткий төз, туры
метнуть сов. см. метать
мет//од метод, алым, ысул; ~одика методика, ысулият; ~одист методист
метр метр; квадратный ~ квадрат метр
метрика туу таныклыгы
метро ср. нескл. метро; ехать на ~ метрода барырга; станция ~ метро станциясе; ~политен метрополитен
метрополия метрополия
мех мех; күрек: на ~у мехта; ~а мн. мехлар
механиза//тор механизатор; ~ция механизацияләү
механизм механизм
механ//ик механик; ~ика механика; ~ический 1) механик; ~ические игрушки механик уенчыклар; 2) делать что-л. ~ически (нареч.) механик рәвештә (ихтыярсыз, уйлап тормыйча) эшләргә
меховой мех ..., мех ...ы, е; ~воротник мех яка; ~магазин мех кибете
меч кылыч
мечеть жс. мәчет
мечта хыял, уй; ~ть несов. хыялланырга, хыялга бирелергә
меша//ть I несов. (кому-л.) комачауларга, мазасызларга, борчырга; вам это не ~ет? бу сезгә комачауламыймы?; что вам ~ет поехать туда? сезгә анда барырга нәрсә комачаулый?
мешать II несов. (что-л.) см. размешивать
мешок капчык; ~ с мукой он тутырылган капчык
мещ//анин мещан; ~анка мещанка, мещан хатын (кыз); ~анский (тжс. перен.) мещан(нар) ...ы, е; мещанлык ...ы, е, мещаннарча; ~анство 1) мещаннар, мещаннар катлавы; 2) мещанлык
миг бик кыска вакыт, мизгел; в один ~ бик тиз, күз ачып йомганчы
миг//ать несов. 1) (глазами) күзне ачып йомарга, күзне йомгаларга; 2) (об огнях и т.п.) жем-жем итәргә, жемелдәргә; ~нуть сов. (однокр.) күз кысып алырга (куярга)
мигом нареч. бик тиз, күз ачып йомганчы, керфек какканчы
мизинец чәнчә (чәнтеки) бармак
микрофон микрофон; говорить в ~ микрофонга сөйләргә; выступать перед ~ом микрофон алдында чыгыш ясарга
микстура микстура
милитари//зм милитаризм; ~стский милитаристик; милитарист(лар) ...ы, е; милитаристларча
милицейск//ий милиция ...ы, е; милиционерлар ...ы, е; ~ая машина милиция машинасы
милиционер милиционер
милици//я милиция; отделение ~и милиция бүлеге; обратиться в ~ю милициягә мөрәжәгать итәргә; вызвать ~ю милиция чакырырга
миллиард миллиард; ~ер миллиардер
миллиметр миллиметр
милост//ь жс. рәхимлелек, шәфкать, мәрхәмәт а ~и просим! рәхим итегез!
мил//ый 1. сөйкемле, ягымлы; 2. сущ. м.; ~ая жс. сөекле, сөйгән кеше
миля миль; морская ~ диңгез миле
мимика мимика

мимо 1. нареч. яннан, кырыйдан; *пройти (проехать)* ~ яннан үтеп китэргә; 2. *предлог + Р.* читкә; *стрелять* ~ *цели* цельдән читкә атарга; ~**ходом** нареч. узышлый, юл унаенда гына, үтеп барышлый; *захват (зайти)* ~**ходом** узып барышлый керергә

минарет манара, мәчет манарасы

миндаль м. миндаль

минера//л минерал; ~**логический** минералогия ...ы, е; ~*логический музей* минералогия музей; ~**логия** минералогия; ~**льный** минераль; ~*льный источник* минераль су чишмәсе; ~*льная вода* минераль су

миниатюр//а миниатюра; ~**ный** миниатюр, кечкенә

минимальн//ый минимум, иң аз; ~*ое количество* иң аз микъдар

минимум 1. м. минимум, иң аз (ким); 2. нареч. кимендә

министерство министрлык; ~ *торговли* сәүдә министрлығы; ~ *культуры* мәдәният министрлығы

минова//ть см. 1) (*пройти, проехать мимо чего-л., через что-л.*) үтеп китэргә, кермичә үтеп китэргә, әйләнәп (урап) үтэргә; ~*ть деревню* авылны үтеп китэргә; 2) (*о времени и т.п. — пройти*) үтэргә, үтеп китэргә, узарга, бетэргә; *лето* ~*ло* жәй узды; *опасность* ~*ла* куркыныч үтте

минувш//ий узган, үткән; в ~*ем году* узган елда

минус 1) мат. минус; 2) перен. житешсезлек, кимчелек; 3) нескл. ~ *семь градусов* минус жиде градус

минут//а минут; *без двадцати* ~ *шесть* егерме минуттан алты тула; *десять* ~ *первого* беренче ун минут а *одну* ~*у!* бер генә минут көтегез, аз гына көтегез; ~*а в* ~*у* төгәл үз вакытында, билгеләнгән вакытта; ~**ный** 1) ~*ная стрелка* минут теле; 2) кыска вакытлы

минут//ь сов. 1) см. **миновать**; 2) (*о возрасте*) булырга, тулырга, тулып үтэргә; *мне* ~*ло* сорок миңа кырык тулып үтте

мир I дөнья, галәм, жиһан; *объездить весь* ~ бөтен дөньяны гизэргә; в ~*е науки* фән дөньясында; *животный* ~ хайваннар дөньясы; *растительный* ~ үсемлекләр дөньясы

мир II (*отсутствие войны*) 1) тынычлык, татулык; ~ *во всё* ~*е* бөтен жир йөзөндә тынычлык; 2) (*прекращение войны*) солых, килешү; *заключить* ~ солых төзэргә

мирить несов. см. **помирить**; ~**ся** несов. 1) (*с кем-л.*) татулашырга, килешергә; 2) (*с чем-л.*) килешергә, күнэргә, риза булырга; *с этим нельзя* ~*ся* моңың белән килешергә ярамай

мирный тыныч, тынычлык ...ы, е; ~ *договор* тынычлык килешүе

мировоззрение дөньяга караш

миров//ой дөнья ...ы, е, бөтендөнья ...ы, е; ~*ая война* бөтендөнья сугышы; ~*ая культура* бөтендөнья мәдәнияте

миролюбив//ый тынычлык сөючән; ~*ые народы* тынычлык сөюче халыклар; ~*ая политика* тынычлык сәясәте

миска жамаяк, миски, кәнди, коштабак

миссия миссия; вазыйфа

митинг митинг; ~ *протеста* протест митингы

миф миф

мифология мифология

мишень ж. мишень, тәмек

младенец сабый, нарасый, яшь бала; *грудной* ~ имчәк баласы

младший 1) *сравни. ст.* яшь, кече; ~ *брат* эне; 2) (*по должности, по положению*) кече; ~ *научный сотрудник* кече фәнни хезмәткәр; ~ *сержант* кече сержант

млечный сөтчел а *Млечный Путь* Киек Каз Юлы

мне Д. и П. *от я* миңа; *ко* ~ миңа (таба); *во* ~ миндә; *обо* ~ минем турында

мнени//е уй, фикер, караш; *по моему* ~*ю* минем фикеремчә

мног//ие прил. и. сущ. мн. күпләр, күп кешеләр; ~ие из нас безнең күбебез; во ~их местах күп урында; по мнению ~их күпчелекнең фикеренчә

много нареч. күп; ~ народу халык күп; ~ времени күп вакыт; во ~ раз лучше күп тапкыр яхшырак; он ~ читает ул күп укый

многобор//ец күп төр ярышларда катнашучы; ~ье күп төр ярыш

многодетн//ый күп балалы; ~ая семья күп балалы гаилә

много//е күп, күп нәрсә(ләр); ещё ~е надо сделать әле күп нәрсәләр эшләргә кирәк; о ~м надо поговорить күп нәрсәләр турында сөйләшергә кирәк; это ко ~му обязывает бу күп нәрсә йөкли

много//кратный кат-кат әйтелгән (бирелгән); күп тапкыр кабатланган, һаман кабатлана торган; ~кратный чемпион мира күп тапкыр дөнья чемпионы; ~летний күпьялык; ~национальный күпмилләтле; ~образный күптөрле, төрле-төрле; күпьяклы; ~сторонний күпьяклы; күпкырлы; ~томный күптомлы; ~уважаемый хөрмәтле; ~численный күпсанлы; бик күп, күп сандагы; ~этажный күп катлы

множественн//ый күп, бик күп; ~ое число (грам.) күплек сан

множество күп, бик күп, күплек

мног, мною Т. от я минем тарафтан; со ~ минем белән; за ~ минем арттан

мобилиз//ация мобилизация, мобилизацияләү; ~овать сов. и несов. мобилизацияләргә, мобилизация ясарга

могила кабер, каберлек, гүр; братская ~ туганнар каберлеге, күмәк каберлек

могучий куәтле, көчле; кодрәтле

могущество//енный куәтле, бик көчле; ~о куәт, зур көч; кодрәт

мод//а мода; журнал ~ мода журналы; по последней ~е соңгы мода белән; быть в ~е модада булырга; войти в ~у модага керергә; выйти из ~ы модадан чыгарга

модел//ь ж. 1) модель, үрнәк; өлге; 2) модель, тип; последняя ~ь автомобиля автомобильнең соңгы модели а дом ~ей модельләр йорты

модернизация яңарту; камилләштерү, модернизацияләү

модный модалы, мода буенча

может быть см. мочь

можно в знач. сказ. мөмкин, ярый, була; ~ войти (взять)? керергә (алырга) мөмкинме?; здесь ~ курить? монда тартырга ярыймы?; если ~ мөмкин булса а как ~ скорее (больше и т.п.) мөмкин кадәр тизрәк (күбрәк)

мозаика мозаика

мозг ми (головной); желек (костный); спинной ~ арка мие; ~и перен. (ум, сообразительность) акыл, акыл сәләте

мозоль сөял; сухая ~ коры сөял; натереть ~ (тәнне) кырдыру

мой 1. притяж. мест. минем; ~ брат минем абый (эне); моя сестра минем апа (сеңел); где моё пальто? минем пальто кая?; это мои вещи бу минем әйберләр; 2. сущ. 1) моё ср. минеке; 2) мои мн. минекеләр; мои скоро придут минекеләр озакламыйча киләләр

мок//нуть несов. юешләнәргә; жебергә, чыланьрга; ~нуть под дождём яңгырда юешләнәргә; ~рый юеш, сулы, дымлы

молдав//анин молдаван; ~анка молдаван хатын (кыз); ~ский молдаван(нар) ...ы, е; Молдавия ...ы, е

молниеносный яшен кебек, яшен тизлегендәге

молния 1) яшен; ~ сверкает яшен яшьни; 2) (застёжка) молния

молодёж//ный яшьләр ...ы, е; ~ная организация яшьләр оешмасы; ~ь ж. яшьләр; рабочая ~ь эшче яшьләр; студенческая ~ь студент яшьләр

молодец булдыклы егет, егет

молодожёны мн. яңа өйләнешкәннәр

молод//ой яшь; ~ой человек яшь кеше; ~ая женищина яшь хатын; ~ой специалист яшь белгеч; он моложе (сравни. ст.) меня ул миннән яшьрәк а ~ой картофель яшь бәрәңге

молодость//ь яшьлек, яшь вакыт, яшь чак; в ~и яшь чакта

моложавый яшь чырайлы

молоко сөт

молот 1) зур чүкеч, чүкеч; 2) чүкү машинасы

молоток чүкеч

молотый төелгән; тарттырылган, уылган; ~ кофе тарттырылган кофе

молоть несов. тартырга, тарттырырга; ~ кофе кофе тарттырырга

молочн//ик сөт савыты; ~ый 1) сөтле, сөттән хәзерләнгән, сөттә пешерелгән; ~ые продукты сөт ризыклары; ~ая пища сөт ашамлыклары; 2) сөт сыман, сөт төсле; ~ое суц. сөтле ашамлыктар

молч//а нареч. эндәшмичә, тын гына, дәшмәстән, дәшмичә; бер сүз дә әйтмичә; ~аливый аз сүзле; сөйләшмәүчән; ~ание дәшмәү, сөйләшмәү; тынлык; ~ать несов. 1) дәшмәскә, сөйләшмәскә; 2) сөйләшмәскә, сер итеп сакларга

моль ж. көя

момент момент, мизгел, кыска вакыт; в один ~ хәзер, күз ачып йомганчы; в настоящий ~ хәзерге вакытта; в этот самый ~ нәкъ менә шул мизгелдә; ~ально нареч. кинәт, бик тиз; ~альный кинәт, (бик тиз) ...ган; ~альный снимок бик тиз эшләнгән рәсем

монархия монархия

монастырь м. монастырь

монах 1) (член религиозной общины) монах, кара бүрек; 2) (аскет) дәрвиш; ~иня монашка

монго//л монгол, монгол кешесе; ~лка монгол хатыны (кызы); ~льский монгол ...ы, е

монета 1) монета, тәңкә; старинная ~ борынгы тәңкә; 2) акча

монография монография

монолог монолог

монополи//стический монополистик; ~я монополия

монотеизм бер аллалык, монотеизм

монтаж тех., фото., кино. монтаж; ~ник монтажчы, монтаж ясаучы

монтёр монтёр

монтировать несов. корырга, жыярга; монтаждарга

монумент монумент, һәйкәл; ~альный 1) монументаль; ~альная скульптура монументаль скульптура; 2) бик зур, тирән эчтәлекле

мораль ж. мораль, әхлак, әдәп; ~ный мораль ...ы, е; әхлак ...ы, е

морг морг

морг//ать несов. күз йомгаларга, күзләрне еш-еш кына ачып-йомып торырга; ~ать күз йомгаларга; ~нуть сов. (однокр.) күз кысарга

морда 1) (животного) танау, борын; 2) груб. ямьсез бит (чырай)

морд//ва собир. мордва, мордва халкы; ~вин, ~овец мордва кешесе, мукшы; ~винка, ~овка мордва хатыны (кызы); ~овский мордва ...ы, е

море диңгез; ехать ~м (или по морю) диңгез белән барырга; выйти в ~ диңгезгә чыгарга; отдыхать на ~ диңгез буенда ял итәргә

мореплава//ние диңгездә йөрү, диңгез сәяхәте; ~тель диңгез сәяхәтчесе

мореходн//ый диңгездә йөрү ...ы, е; диңгезчелек ...ы, е; ~ое училище диңгезчелек училищесы

морж 1) зоол. морж; 2) морж (бәкедә, бозлы суда коенучы)

морковь ж. кишер

морожен//ое тундырма; сливочное ~ое каймак тундырма; ~ый 1) тундырылган; ~ая рыба тундырылган балык; 2) тунган, өшегән

мороз салкын, суык; *в ~ы* суыкларда; **~ный** салкын, суык; *~ный день* суык көн; *~ная погода* салкын хава

мороси//ть *несов.* пыскакларга, пыскаклап яварга, сибэлэргә; сибэләп торырга

морошка саз жиләге

морск//ой дингез ...ы, е; дингездәге; *~ой транспорт* дингез транспорты; *~ая поездка* дингез сәяхәте; *~ой порт* дингез порты а *~ая болезнь* дингез авыруы

морщина жыерчык

моряк моряк, дингезче

моск//вич Мәскәү кешесе, мәскәүле; **~вичка** Мәскәү хатыны (кызы); **~овский** Мәскәү ...ы, е

мост күпер; *железнодорожный* ~ тимер юл күпере; **~ик:** *капитанский* ~ик капитан күперчеге

мостки *мн.* басма

мостовая түшәмәле юл (шәһәр урамында)

мотель *м.* мотель

мотив 1) сәбәп, сылтау; 2) дәлил; 3) мотив, нигез; 4) *муз.* көй; **~ировать** *сов.* и *несов.* дәлилләргә, нигезләргә; дәлилләр китерергә; **~ировка** дәлилләр

мотогонки *мн.* мотоцикл ярышлары, мотоузыш

мотор мотор; **~ный** моторлы; *~ная лодка* моторлы көймә

мото//роллер мотороллер; **~спорт** мотоспорт

мотоцикл мотоцикл; **~ист** мотоциклчы; **~истка** мотоциклчы хатын (кыз)

мох мүк

моцион моцион, саф хавада йөрү

моч//а сидек, бәвел; **~евой:** *~евой пузырь* сидек куыгы

мочалка мунчала

мочить *несов.* чылатырга, жебетергә, юешләтергә

мочь *несов.* ...а алырга; *вы можете подождать?* сез көтә аласызмы? *а может быть* (вводн. сл.) бәлки, ихтимал; *не может быть!* булмас! булмас ла! булуы мөмкин түгел!

мошка черки; **~ра** *собир.* чебен-черки

мощён//ый түшәлгән, таш түшәлгән (жәелгән); *~ая дорога* таш түшәлгән юл

мощн//ость 1) (*сила, могущество*) көч, куәт, куәтлелек; 2) *физ., тех.* егәрлек; *~ость мотора* (*электростанции*) мотор (электростанция) егәрлеге а *на полную ~ость* бөтен көченә; **~ый** куәтле, көчле

мощь *ж.* (*сила*) куәт, көч, егәр; *экономическая ~ государства* дәүләтнең икътисадый куәте

мрак караңгылык; *во ~е [ночи]* төн караңгылыгында

мрамор мәрмәр; **~ный** мәрмәр ...ы, е, мәрмәрдән ясалган

мрачный караңгы; караңгы чырайлы

мудр//ец хаким, акыл иясе; **~ость** акыллылык; **~ый** гакуллы, акыллы, зирәк

муж ир

мужеств//енный батыр, кыю, йөрәкле, гайрәтле; **~о** батырлык, кыюлык, йөрәклелек, гайрәтлелек; *проявить ~о* батырлык күрсәтергә

мужской ир(ләр) ...ы, е, ир-ат ...ы, е; *~голос* ирләр тавышы; *~зал* ирләр залы

мужчина *м.* ир, ир кеше

муза муза

музей музей

музык//а музыка; *народная* ~ халык музыкасы; **~альный** музыка ...ы, е; *~альная школа* музыка мәктәбе; *~альный инструмент* музыка коралы; *магазин ~альных инструментов* музыка кораллары кибете; *~альный слух* музыканы тою сәләте; **~ант** музыкачы, музыка остасы

мука газап, жәфа, тилмерү, иза

мука он

мультипликаци//онный: ~онный фильм мультипликацион фильм; ~я мультипликация
мультифильм мультифильм
мундир мундир
мундштук 1) йөгөн авызлыгы; 2) мундштук (*тынлы музыка коралында*); 3) мөштөк (*тәмәке тарту очен*)
муницип//алитет муниципалитет, жирле үзидарә; ~альный муниципалитет ...ы, е, муниципаль
муравей кырмыска; ~ник кырмыска оясы
мускулы мн. [ед. мускул] мускул(лар)
мусор чүп, чүп-чар; ~ный чүп (чүп-чар) ...ы, е, ~ный ящик чүп (чүп-чар) тартмасы; ~опровод чүп үткөргөч
мусульман//ин мөселман; ~ка мөселман хатыны (кызы), мөслимә; ~ский мөселман(нар) ...ы, е, ислам ...ы, е; ~ство 1) мөселманлык, ислам дине; 2) *собир.* мөселманнар
мутный болганчык
муха чебен
мучени//е жәфа, газап, газаплану, жәфалану; *принять* ~я жәфа чигергә
мучительный интектерә торган, жәфалы, газаплы, интектергөч, авыр
мучи//ть *несов.* жәфаларга, интектерергә, газапларга, йөдөтергә; *меня* ~т жажда бик каты сусадым
мушка I (*муха*) чебен
мушка II (*воен. ружья*) мушка
мчатся *несов.* жилдерергә, бик тиз барырга, шәп барырга
мы [нас, нам, нами] *личн. мест.* без; *мы готовы!* без әзер!; *он взял у нас* ул бездән алды; *у нас есть* бездә бар; *дайте нам два билета* безгә ике билет бирегез; *нам пора идти* безгә барырга вакыт; *к нам идут люди* безгә (таба) кешеләр килә; *вы нас проводите?* сез безне озатасызмы?; *не забывайте нас* безне онытмагыз; *он нами доволен* ул бездән канәгать; *пойдёмте с нами* әйдәгез безнең белән; *о нас говорят, что ...* безнең хакта ... дип әйтәләр
мыло сабын
мыльница сабын савыты
мыс *геогр.* борын
мысль *ж.* фикер, идея, караш; *основная* ~ төп фикер; *это хорошая* ~ бу яхшы фикер
мыть *несов.* юарга; *мой руки* кулыңны ю!; ~ё юу, юыну; ~ё головы баш юу; ~ся *несов.* юынырга; ~ся в бане мунча керергә
мышление фикерләү, уйлау
мышца мускул
мышь *ж.* тычкан
мэр мэр, шәһәр башлыгы; ~ия мэрия, шәһәр идарәсе
мягк//ий йомшак; ~ое кресло йомшак көрси а ~ая вода йомшак су; ~ий человек йомшак мөгәмәләле кеше; ~ий климат йомшак климат
мясник итче
мясн//ой 1. итле, ит ...ы, е; ~ой суп итле аш; ~ой магазин ит кибете; 2. *сущ.* ~ое ср. ит әйберсе, ит ашамлыгы; *я не ем ~ого* мин ит әйберсе ашамыйм
мясо ит; *варёное (жареное)* ~ пешерелгән (кыздырылган) ит; *рубленое* ~ тапалган ит; *белое* ~ (*птицы*) ак ит; ~комбинат ит комбинаты
мята бөтнек
мятеж фетнә, чуалыш, гыйсьян
мятны//й бөтнек ...ы, е, бөтнекле; ~е капли бөтнек тамчылары; ~е пастилки бөтнек каклары

Только для личного использования или в целях обучения. Перепечатка, копирование, воспроизведение материалов или их частей в любом виде и форме, включая электронную, запрещены.

МЯТЬ несов. 1) (делать мятым) бөгэрлэргэ, йомарларга, таушалдырырга; 2) (разминать, толочь) талкырга; **~ся** несов. таушалырга, йомарланырга, бөгэрлэнергэ; *эта ткань не мнётся*
бу тукума йомарланмый
МЯЧ туп; *играть в ~ (или с ~ом)* туп уйнарга

Только для личного использования или в целях обучения. Перепечатка, копирование, воспроизведение материалов или их частей в любом виде и форме, включая электронную, запрещены.